

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหาดคูเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมแนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา ประกอบด้วย

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับประเภทและองค์ประกอบของการท่องเที่ยว
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากแนวความคิด ทฤษฎีที่หลากหลายดังกล่าวได้ส่งผลให้ผู้ศึกษามองเห็นประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างครบถ้วนมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการศึกษา และเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน จึงขอเสนอรายละเอียดของแนวความคิด ทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

พันธุ์ทิพย์ รามสูต (2540) การมีส่วนร่วม คือการทำงาน ร่วมกันระหว่างผู้ศึกษากับกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 3 กระบวนการที่สัมพันธ์กันและกัน คือ

1. การค้นหาปัญหาและประเด็นปัญหาร่วมกัน โดยการร่วมมือของกลุ่มที่เกี่ยวข้องตลอดกระบวนการ
2. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์ร่วมกัน ระหว่างที่ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยและพัฒนาความเข้าใจปัญหาและปัจจัยที่เป็นสาเหตุเกี่ยวข้อง ทั้งในแง่สังคมวัฒนธรรมร่วมกัน

3. การปฏิบัติร่วมกัน ระหว่างผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยมุ่งที่การแก้ปัญหา ทั้งระยะสั้นและระยะยาว

ในทางปฏิบัติ ทั้งสามกระบวนการไม่สามารถแยกจากกัน หากแต่บูรณาการเข้าด้วยกัน การที่มีบูรณาการนี้ทำให้การวิจัยอย่างมีส่วนร่วมมีพลังอำนาจ และแม้ว่าสามารถวิเคราะห์ กระบวนการค้นคว้าวิเคราะห์ และปฏิบัติการได้ในทุกกิจกรรมของการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมก็ตาม แต่ว่าแต่ละกระบวนการก็แทรกซึมอยู่ในส่วนของกันและกัน ที่สำคัญที่สุด คือการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง กระบวนการจะเริ่มต้นจากการศึกษาประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมของประชาชน และสถานการณ์ที่เขาเผชิญอยู่ ต่อไปจนถึงการวิเคราะห์เชิง ทฤษฎีและการลงมือปฏิบัติเพื่อมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การประเมินผลความสำเร็จหรือความ ล้มเหลวของกิจกรรมที่ลงปฏิบัติ จะยังทำให้สามารถเข้าใจลึกซึ้งถึงภาวะความเป็นจริงที่ประชาชน เผชิญอยู่ ดังนั้นการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมจึงเป็นการศึกษาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง

นรินทร์ แก้วมีศรี (2531) การมีส่วนร่วมนั้นถือเป็นหัวใจหลักสำคัญของการพัฒนา ซึ่งจะ เห็นได้ว่ากิจกรรมใด ๆ ก็ตาม หากประชาชนไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและลงมือดำเนินกิจกรรม ด้วยตนเองแล้ว กิจกรรมนั้นอาจจะไม่สำเร็จและดำรงอยู่ได้ แต่ถ้าหากว่าประชาชนมีความรู้ ความ เข้าใจในกระบวนการอย่างถ่องแท้ จะสามารถมองเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน ทั้งยังได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ จนเกิดความตระหนักในปัญหาของตนเองและดิ้นรนหาทางแก้ไขเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนเกิดการตัดสินใจ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการ อย่างแท้จริง ดังนั้น จึงแบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการทุก กระบวนการ ตั้งแต่ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา การร่วมคิดและหาวิธีแก้ไขปัญหาร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ ร่วมตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็น ประโยชน์ต่อชุมชน ร่วมปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนงานให้บรรลุตามผลที่กำหนดไว้และร่วมควบคุม ติดตามและการประเมินผล

2. การมีส่วนร่วมไม่แท้จริง เป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนโดยเฉพาะเข้าร่วมใน การปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว

หลักการขั้นตอนในทางปฏิบัติของการมีส่วนร่วม มีดังนี้ (อ้างในนรินทร์ แก้วมีศรี, 2531)

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งถือว่าสำคัญเพราะถ้าชุมชนไม่สามารถรับรู้และเข้าใจในปัญหาด้วยตนเองแล้ว การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ก็ไม่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลในชุมชนได้ ดังนั้นบุคคลในชุมชนต้องมาทำความเข้าใจและรับรู้ปัญหา เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรม และเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน และดำเนินกิจกรรม กล่าวคือเมื่อบุคคลในชุมชนได้รับรู้และเข้าใจในปัญหาของตนเองแล้ว ก็จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะวางแผนและการดำเนินกิจกรรมเพื่อหาแนวทางที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหานั้น รวมทั้งการคัดเลือกแนวทางที่ดีที่สุด เพื่อให้แก้ไขปัญหาได้ถูกต้องและตรงประเด็นปัญหา

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับชุมชน ทำให้มองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรม

4. การมีส่วนร่วมและการติดตามประเมินผล การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ก็ตามแต่ถ้าหากบุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการติดตามประเมินผลแล้วจะทำให้บุคคลเหล่านั้นได้ทราบถึงระดับของผลงานที่ตนเองได้ปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงในครั้งต่อไป

จากความหมายที่ได้มาแล้วสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนหรือท้องถิ่นมีความตระหนักถึงปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไข ของท้องถิ่น โดยมีขบวนการและขั้นตอนในการดำเนินร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งเสร็จสิ้นขบวนการ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในทิศทางที่ถูกต้องว่า ควรให้ชุมชนหรือท้องถิ่นได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีความสามารถในการดูแลรักษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมโดยการให้ข้อมูล การเตรียมการจัดการวางแผน การควบคุมดูแล อนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในทุกระดับ ดังต่อไปนี้

1.ระดับนโยบาย จะต้องหาทางให้ชุมชนท้องถิ่นรับทราบนโยบายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2.ระดับแผนงานหรือโครงการจะต้องหาทางให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าใจแผนงานหรือโครงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้ชัดเจน

3.ระดับปฏิบัติ จะต้องหาทางให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าใจแผนปฏิบัติแนวทางและวิธีการปฏิบัติตามแผน หรือโครงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจนสามารถให้ความร่วมมือ และปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง โดยมีการแนะนำอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ จนกว่าจะมั่นใจได้ว่าสมาชิกชุมชนท้องถิ่นทุกคนได้ดำเนินการอย่างถูกต้องทิศทางแล้ว

4.ระดับการประเมินผล จะต้องหาแนวทางให้ชุมชนถิ่นเข้าใจในการติดตามผลปฏิบัติงานตามแผนงานหรือโครงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จนสามารถประเมินผลได้ถูกต้องมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

สุรพร พงษ์พานิช (2544) การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหลักการที่ภาครัฐตื่นตัวให้ความสำคัญอย่างจริงจังในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งเกิดจากการที่ภาครัฐไม่สามารถดำเนินการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายได้ ทั้งที่โครงการเหล่านั้นเป็นโครงการที่มีผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ร่วมระดมสมองกำหนดวิธีการ แล้วก็ทำตาม ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า เกิดจากการสั่งการจากเบื้องบน (Top-Down Approach) ทำให้ไม่ตรงตามความต้องการของท้องถิ่น อีกทั้งประชาชนไม่เข้าใจเหตุผลของภาครัฐจึงไม่ปฏิบัติตาม ดังนั้นจึงได้กำหนดให้ การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกลยุทธ์สำคัญของแผนการพัฒนาในโครงการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพราะเมื่อมีสถานที่ท่องเที่ยวเกิดขึ้นที่ใด ก็จะมีการกระจายรายได้ในท้องถิ่นนั้น ทำให้คนในท้องถิ่นมีงานทำ มีรายได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ในระบบอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้น คนในท้องถิ่นจำนวนน้อยมากที่จะได้รับประโยชน์เต็มเม็ดเต็มหน่วย ส่วนใหญ่มักจะเป็นคนงานที่ทำงานในธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์มากที่สุดเป็นอันดับแรก จึงต้องกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มของคนในท้องถิ่นเพื่อดำเนินกิจกรรมและธุรกิจการท่องเที่ยวในท้องถิ่นเอง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการท่องเที่ยวนั้น ส่วนใหญ่มักจะเป็นการร่วมกันใช้ประโยชน์ หรือได้รับประโยชน์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้น การมีส่วนร่วมที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาได้ จะต้องครบองค์ประกอบ 5 ประการคือ(อ้างในสุรพร พงษ์พานิช , 2544)

ประการแรกร่วมกันวางแผน เป็นการร่วมคิดร่วมวางแผนจัดเตรียมความพร้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน ร่วมประชุม ลงความเห็น พร้อมเสนอแนะแนวทางปฏิบัติ **ประการที่สองร่วมกันปฏิบัติตามแผน** โดยสมาชิกในชุมชนทุกคนต้องร่วมกันปฏิบัติตามหน้าที่ที่ตกลงกันได้ **ประการที่สามร่วมกันใช้ประโยชน์** สมาชิกในชุมชนทุกคนจะต้องมีสิทธิ์ใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

ท่องเที่ยวในท้องถิ่น จะต้องมีการจัดการผลประโยชน์ทั้งเป็นตัวเงินและวัตถุให้ประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเหมาะสม โดยคำนึงถึงความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันเป็นหลัก **ประการที่ดีร่วมติดตามและประเมินผล** เมื่อมีการดำเนินการแล้วย่อมจะมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น จึงต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถ่ายทอดประสบการณ์ และร่วมกันประชุมหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้น และ **ประการสุดท้ายร่วมบำรุงรักษา** เมื่อมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแล้ว ทุกคนต้องช่วยกันบำรุงรักษาด้วย หากปล่อยปะละเลยให้เกิดความเสื่อมโทรมแล้ว ผลประโยชน์ที่เคยได้รับก็จะหมดไปเช่นกัน

ดังนั้นจากความหมายที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น การมีส่วนร่วมในการจัดใด ๆ ก็ตามจะประสบผลสำเร็จได้โดยสมาชิกทุกคนในท้องถิ่นต้องร่วมมือกันและร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การร่วมมือกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติตามแผน ร่วมกันใช้ประโยชน์ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษา เพื่อให้ท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นได้รับการพัฒนาที่ถูกทิศทางและยั่งยืนต่อไป

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2545) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ว่า **ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการหรือการพัฒนา** เพราะทุกคนในชุมชนเป็นผู้มีส่วนได้ประโยชน์และส่วนเสียผลประโยชน์ (Stakeholder) จึงควรจัดตั้งคณะทำงานซึ่งจะต้องพิจารณาขอบเขต บทบาท หน้าที่ พันธะ ภารกิจ ของกลุ่มตามกฎหมายภายใต้องค์กรปกครองท้องถิ่น และการทำงานอย่างไรให้สอดคล้องกัน ซึ่งสามารถจัดการได้ดังนี้

1. ร่วมพิจารณากิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งต้องได้รับการยอมรับของประชาชนในพื้นที่ และแต่ละกิจกรรมต้องไม่เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ประเพณี สังคมและวัฒนธรรม สามารถรักษาความเป็นอัตลักษณ์ไว้ได้
2. ร่วมกันกำหนดแผนงานและกฎระเบียบ ซึ่งคณะทำงานในท้องถิ่นต้องมีการประชุมร่วมกันวางแผนการตลาด แผนปฏิบัติการ แผนพัฒนา เพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น และรวมถึงการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวด้วย
3. ร่วมบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมต่อการจัดการนี้นับได้ว่าองค์กรท้องถิ่นอยู่ในฐานะเป็นเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จะต้องมีส่วนได้รับผลประโยชน์ทั้งในทางตรงและทางอ้อม เช่น การเก็บค่าธรรมเนียมการเช่าพื้นที่จำหน่ายสินค้า หรือบุคคลในท้องถิ่นมีอาชีพเป็นลูกหาบ เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น

4. ร่วมประเมินผลและแก้ไขปัญหา เพื่อให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมีคุณภาพ และมาตรฐานอย่างยั่งยืน ผู้รับผิดชอบจัดการจะต้องร่วมกันประเมินผล ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ร่วมกันแก้ไขปัญหา เพื่อฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

สรุปได้ว่าประชาชนทุกคนอยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพราะทุกคนเป็นผู้มีส่วนได้ผลประโยชน์และส่วนเสียผลประโยชน์ (Stakeholder) โดยเริ่มด้วยการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพิจารณาขอบเขต บทบาท หน้าที่ พันธะ ภารกิจ ของกลุ่มเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นให้ยังคงเป็นอัตลักษณ์ยั่งยืน

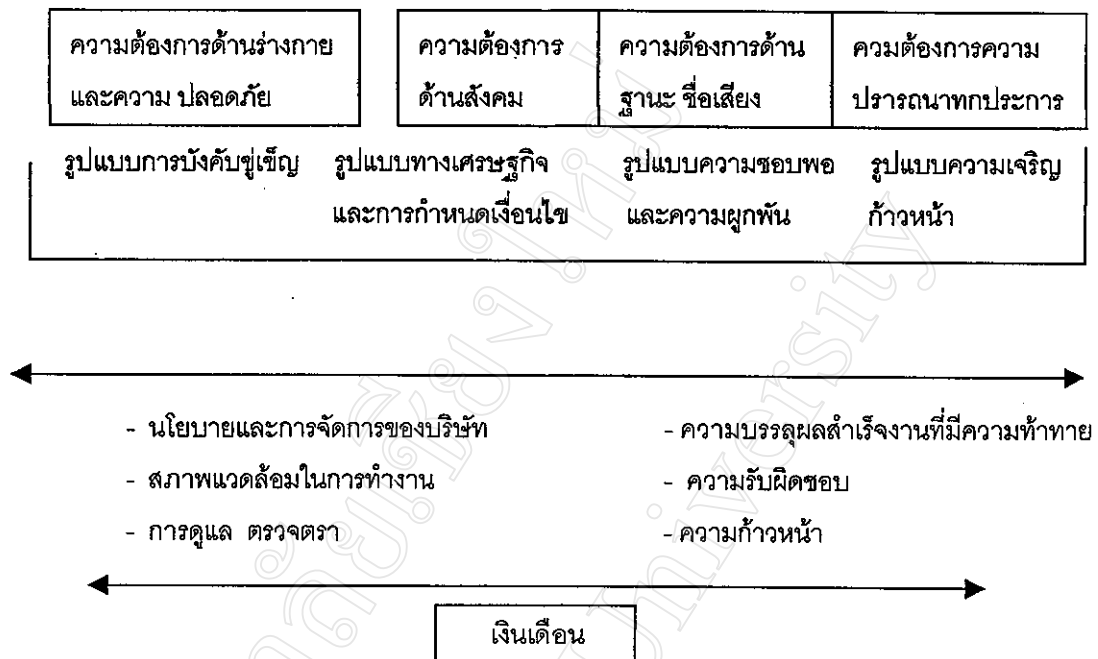
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ

เพราะเหตุใดคนเราหรือสัตว์จึงแสดงพฤติกรรมอยู่เสมอตั้งแต่เกิดจนตาย คำตอบก็เพราะมีแรงผลักดัน อำนาจความอยาก ความต้องการหรือพลังขับเคลื่อน กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา แรงหรือพลัง อำนาจเหล่านี้เรียกได้มากมาย เช่น Need Motive Drive Want Urge Desire Instinct Wish Libido incentive เป็นต้น

ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2540) แรงจูงใจ คือ พลังขับเคลื่อนของบุคคล ที่ทำให้คนเรา เกิดพฤติกรรมและควบคุมแนวทางของพฤติกรรมให้บรรลุจุดหมาย และการจูงใจ คือ กระบวนการชักจูงใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล และทำให้อยากทำพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาโดยที่ตัวเองอยากทำตามที่ตัวเองปรารถนา หรือทำพฤติกรรมตามที่ผู้จูงคนอื่นอยากให้ทำก็ได้ ดังนั้น การจูงใจจึงมี 2 ชนิด การจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) กับ การจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) การจูงใจภายในบางที่เรียกว่า Self-Motivation

มีทฤษฎีทางจิตวิทยาลายทฤษฎีด้วยกันได้กล่าวถึงเรื่องสิ่งจูงใจ ถึงแม้ว่าทฤษฎีของการจูงใจต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไป แต่จากการศึกษาพบว่าทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านั้นต่างก็ถูกต้อง ไม่ได้มีทฤษฎีใดทฤษฎีเดียวที่ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ ทุกทฤษฎีต่างก็มีลักษณะคล้าย ๆ กันร่วมกันอยู่ และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ซึ่งพอจะแสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

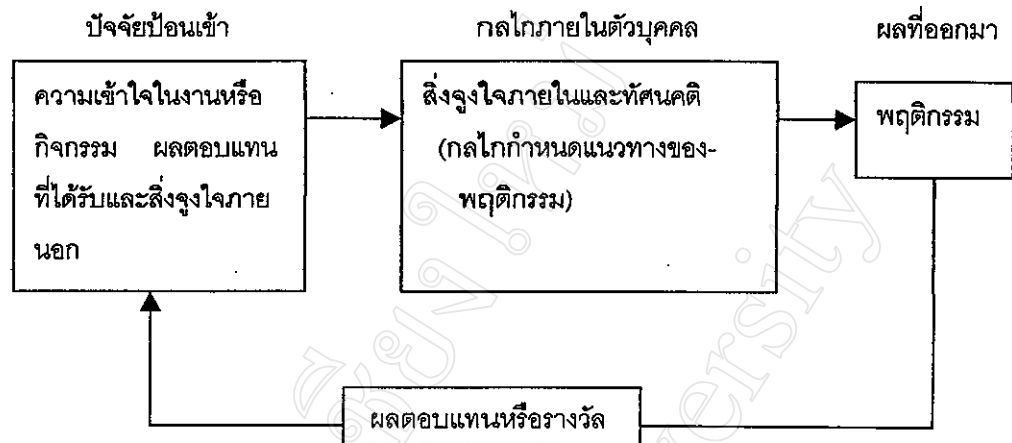
ภาพที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบทฤษฎีการจูงใจต่าง ๆ

ที่มา : หนังสือจิตวิทยาทั่วไป มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ระบบที่เกี่ยวกับการจูงใจของมนุษย์นั้นมีความสลับซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกัน บุคคลอาจจะมีสิ่งจูงใจหลายๆ อย่างที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (หรือบางครั้งขัดแย้งกัน) ระบบของการจูงใจมีหน้าที่ในการกำหนดแนวทางของพฤติกรรมของตัวบุคคล ซึ่งแนวทางนั้นอาจอยู่ในรูปแบบของค่านิยม ความรู้สึก อุปนิสัย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้รวมตัวกันเป็นทัศนคติและโครงสร้างทางความนึกคิด ซึ่งระบบที่เกี่ยวกับการจูงใจของบุคคลแสดงได้ดังนี้

ภาพที่ 2 ระบบการจูงใจของตัวบุคคล

ที่มา : หนังสือจิตวิทยาทั่วไป มหาวิทยาลัยศรีปทุม

จากภาพจะเห็นว่า พฤติกรรมมักเป็นผลโดยตรงมาจากความเข้าใจในงานหรือกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ซึ่งรวมถึงรางวัลหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับ หรือแรงดลใจที่อยากให้เกิดความสำเร็จในงานบางอย่าง และรวมถึงสภาวะของแรงจูงใจในปัจจุบัน และทัศนคติของแต่ละบุคคลอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง (ทรงพล ภูมิพัฒน์, 2540)

Abraham Maslow (อ้างใน ทรงพล ภูมิพัฒน์, 2540) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ตามลำดับขั้น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Need) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Need) ได้แก่ ความต้องการในเรื่องของอากาศ ความต้องการอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ เป็นต้น
2. ความต้องการความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิต (Self and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการอยู่อย่างมั่นคง และปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม
3. ความต้องการด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

4. ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs) เป็นความต้องการที่เด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตนเอง ในเรื่องของความรู้ ความสามารถ และความสำเร็จของบุคคล

5. ความต้องการ การประสมผลสำเร็จในชีวิต (Self Actualization Needs)

จากความหมายและทฤษฎีเกี่ยวแรงจูงใจ สรุปได้ว่ามนุษย์หรือบุคคลนั้นจะมีแรงขับหรือแรงกระตุ้นภายในตนเองในการทำกิจกรรมใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการซึ่งอาจจะออกมาในรูปของสิ่งตอบแทนที่เป็นรูปธรรม หรือสิ่งตอบแทนที่เป็นนามธรรม ก็ได้

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

เกื้อ วงศ์บุญสิน (2538) คำว่าการพัฒนานั้น มีผู้ให้ความหมายไว้หลายคน และมีอยู่มากมายต่างกันออกไป ไม่มีความหมายตายตัว ทั้งนี้เพราะการพัฒนานั้นเป็นแนวคิดเชิงปทัสฐาน (normative concept) มีเป้าประสงค์และมีลักษณะของการเปรียบเทียบคุณลักษณะของสภาวะหนึ่งกับสภาวะอื่น

การพัฒนาเป็นแนวคิดเชิงปทัสฐาน หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งว่ามีค่านิยมสอดแทรกอยู่นั้นดูเป็นเหตุผลหลักของคำว่า "การพัฒนา" มีความหมายมากมายแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ในการกำหนดความหมายเป้าหมายหรือเป้าประสงค์ รวมทั้งแนวทางและการวัดผลของการพัฒนานั้นขึ้นอยู่กับค่านิยมของผู้ที่กำหนด และค่านิยมดังกล่าวนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา (รัฐพล ขันธไทย , 2538 อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน . 2538)

เกื้อ วงศ์บุญสิน (2538) การพัฒนา คือ การระบวนการหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างทางสังคม ท่าทีของประชาชน สถาบันต่าง ๆ ของชาติ การเร่งรัดความเจริญเติบโต การลดความไม่เท่าเทียมกัน และขจัดความยากจน นั่นคือการเปลี่ยนแปลงต่อระบบสังคมทั้งระบบ และมุ่งสู่การสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนและกลุ่มต่างๆ ในสังคมภายในระบบนั้น เป็นการก้าวออกจากสภาพชีวิตที่ไม่น่าพึงพอใจไปสู่สภาพชีวิตที่ดีกว่าทั้งในด้านวัตถุและความรู้สึกนึกคิด

การพัฒนา คือ การเพิ่มพูนขีดความสามารถของสังคม โดยไม่คำนึงถึงเรื่องขอบเขตซึ่งถูกกำหนดโดยเป้าหมาย และโครงสร้างพื้นฐานของสังคมในขณะนั้น การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นผลอย่างไรต่อเป้าหมายที่มีอยู่ หรือวิถีทางที่ให้อยู่ในการทำสิ่งต่าง ๆ เป็นเรื่องของการมุ่งสู่เป้าประสงค์ที่วางไว้ นอกจากนี้การพัฒนาสามารถวัดได้ในเชิงปริมาณและคุณภาพ นั่นคือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ชาติด้วยกัน และระหว่างมนุษย์ชาติกับสภาพแวดล้อม การพัฒนานั้นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพในทุกเรื่องของระเบียบสังคมที่ถือว่าสำคัญ (Jacobs, 1971, 9-21 อ้างใน เกื้อวงศ์บุญสิน)

มนัส สุวรรณ (2538) ได้กล่าวถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ มีสิ่งสำคัญที่จะต้องนำมาประเมินประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาได้แก่ ความปรารถนาของผู้ท่องเที่ยว ความสามารถในการให้บริการของผู้ท่องเที่ยว ความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึง และความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ ประกอบด้วย ความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพ ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม และความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา

นิคม จารุมณี (2536) กล่าวถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวว่า การที่จะสร้างหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ไม่น่าสนใจให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ นั้นจะต้องคำนึงถึงจุดสำคัญในด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งในแง่กายภาพและภูมิภาคตำแหน่งที่ตั้ง หรือชื่อเสียงของสถานที่ที่กระจายออกไปสู่โลกภายนอก

จากที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า การพัฒนา คือกระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ภาวะเป้าหมาย ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา เพื่อเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติไปสู่สังคมที่ดีขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญคือวิธีการทำความเข้าใจในเรื่องนั้น โดยพิจารณาว่าใครเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อสนองบุคคลกลุ่มใด โดยวิธีใดและเป็นไปในช่วงระยะเวลาใดในอันที่จะให้พัฒนาดังกล่าวบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยเฉพาะการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องทางตรงและทางอ้อม ทางด้านกายภาพ สังคม และระบบนิเวศ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความสนใจของผู้ที่จะมาท่องเที่ยวด้วย

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

Swarbrooke (2000) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยดูความเป็นไปได้หรือความสามารถในการรองรับไม่ว่าจะเป็นการที่พัก คนในท้องถิ่น และด้านสิ่งแวดล้อม และให้เจ้าของพื้นที่มีส่วนในการตัดสินใจที่จะรับเอาการพัฒนาเข้ามาซึ่งการพัฒนานั้นจะต้องให้ประโยชน์ในระยะยาว

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2540) กล่าวว่าพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นคำศัพท์ของการพัฒนาที่เกิดขึ้นมาด้วยสาเหตุของความกดดันที่เกิดจากความไม่สมดุลกันระหว่างการเร่งรัดพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการเร่งรัดการลงทุนและใช้วัสดุจากทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ขอบเขต จึงเป็นผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายอย่างรวดเร็ว สภาพสังคมเสื่อมโทรม ช่องว่างของรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวยกว้างขึ้น คนยากจนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ กับความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ภราเดช พยัฆวิเชียร (2539) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนว่าจำเป็นต้องมีการพิจารณาทั้งในมิติด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กันไปโดยตลอด การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายความว่า การพัฒนาที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน โดยไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์ที่พึงมีในอนาคต หรือในอีกความหมายหนึ่งคือ การใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ จากวัฒนธรรม หรือธรรมชาติในระดับที่ให้วัฒนธรรมหรือธรรมชาติยังคงสภาพอยู่ได้อย่างถาวร

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ้างถึงใน ทศภรณ์ นาคเขียว , 2545) กล่าวว่าเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นคือ ความพยายามที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้

- 1.ต้องดำเนินการในเรื่องขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อกระบวนการด้านการท่องเที่ยว
- 2.ต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อกระบวนการด้านการท่องเที่ยว
- 3.ต้องให้ประชาชนทุกส่วนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
- 4.ต้องขึ้นด้านการท่องเที่ยวตามความปรารถนาของประชาชนในท้องถิ่น

จากแนวคิดต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจึงเป็น การพัฒนาการท่องเที่ยวและพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่าง ถูกต้อง เหมาะสม ตามหลักการทางนิเวศวิทยาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระยะยาว โดยคำนึงถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมหรือให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมน้อยที่สุด

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับประเภทและองค์ประกอบของการท่องเที่ยว

นิคม จารุมณี (2535) ได้จำแนกประเภทของแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ และ 2) แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น

1. แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ หรือที่เกิดจากสภาพแวดล้อมนั้น นับได้ว่าเป็น แหล่งท่องเที่ยวที่ประสบผลสำเร็จในการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด แต่แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว นี้จะต้องได้รับการดูแลและการบำรุงรักษาเป็นอย่างดี นักท่องเที่ยวที่รู้เท่าไม่ถึงการอาจทำลาย ความสวยงาม หรือธรรมชาติเหล่านั้นอาจถูกเอาเปรียบโดยน้ำมือของมนุษย์ได้เช่นกัน แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอาจแบ่งย่อยออกเป็น ภูมิอากาศ ทัศนียภาพที่สวยงาม และสัตว์ป่า

2. แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทางเลือกที่ตรงกันข้าม กับแหล่งธรรมชาติ ก็คือแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เมืองขนาดใหญ่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไป เพราะในเมืองใหญ่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจที่คนจะไปเยี่ยมชม ซึ่งสถานที่เหล่านั้นมักจัดกิจกรรมสม่ำเสมอตลอดทั้งปี และเป็นการยากมากที่จะกำหนดว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเมืองนั้นเพราะว่ากิจกรรมต่าง ๆ ภายในเมืองหรือว่าเป็นเพราะว่าความสะดวกสบายที่จะเข้าไปเที่ยวในเมือง เช่น นักท่องเที่ยวเดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อชมเทศกาลไม้ดอกไม้ประดับ ขบวนบุปผชาติ หรือชมพระธาตุดอยสุเทพ เป็นต้น ซึ่งก็สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายประเภทตามความสนใจของลูกค้า ดังนี้

2.1 กีฬาต่าง ๆ เช่น การแข่งขันฟุตบอลโลกรอบชิงชนะเลิศ

2.2 กิจกรรมบันเทิง เช่น ภัตตาคารที่มีชื่อเสียง ป่อนกาสิโน

2.3 สวนสาธารณะ เช่น สวนสัตว์เปิดเขาเขียว สวนสามพราน

2.4 สวนสนุกและสวนสาธารณะเฉพาะทาง เช่น สวนสนุกดิรีมเวิลด์

2.5 ร้านค้าปลีก เช่น ศูนย์การค้า ศูนย์จำหน่ายสินค้าที่ระลึก

Cooper and Others (1994) กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่สำคัญที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องประกอบด้วย 4As คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ 2) การเข้าถึง 3) สิ่งอำนวยความสะดวก 4) บริการเสริมที่คนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดหาขึ้นมาเอง เช่น การบริการด้านข้อมูลข่าวสาร และการจัดทำป้ายบอกทาง เป็นต้น

อภิชาติ อินทร์พงษ์พันธ์ (2540) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า องค์ประกอบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง ธุรกิจและการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ซึ่งมีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้ คือ

1. การคมนาคมขนส่ง การท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นโดยปราศจากการเดินทางเห็นจะไม่ได้ การคมนาคมจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวขยายตัวจนกลายเป็นอุตสาหกรรม ซึ่งแยกได้เป็น การคมนาคมขนส่งทางบก การคมนาคมขนส่งทางน้ำ และการคมนาคมขนส่งทางอากาศ

2. ที่พัก เมื่อมีการเดินทางก็จำเป็นต้องมีการพักแรม ซึ่งถือว่าอุตสาหกรรมที่พักแรมเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้เป็นอันดับสองรองจากอุตสาหกรรมสินค้าที่ระลึก สำหรับที่พักในปัจจุบันมีหลายประเภทให้นักท่องเที่ยวได้เลือกที่จะเข้าพักได้ตามระดับความต้องการ ระดับรายได้ อาทิ โรงแรมทั่ว ๆ ไป เกสต์เฮาส์ รีสอร์ท และโมเตล เป็นต้น

3. ร้านอาหารภัตตาคาร กิจกรรมร่วมที่ต้องเกิดขึ้นในระหว่างที่นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวก็คือ การบริโภคอาหาร ดังนั้นองค์ประกอบนี้จึงขาดไม่ได้และมีความสำคัญเช่นกัน

4. บริการนำเที่ยว เป็นธุรกิจที่ดำเนินเกี่ยวกับการเดินทาง อำนวยความสะดวกในการเดินทางให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งมีอยู่หลายประเภท และนอกจากบริการด้านการนำเที่ยวแล้วยังมีบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น บริการรถเช่า บริการจองที่พัก บริการจำหน่ายตั๋วรถไฟ รถโดยสารประจำทาง และตัวเครื่องบิน เป็นต้น

5. สิ่งดึงดูดใจเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ทั้งสิ่งดึงดูดใจที่เป็นธรรมชาติ และสิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น

6. ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง เป็นธุรกิจที่ทำรายได้สูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับธุรกิจอื่นในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คือนักท่องเที่ยวใช้จ่ายเงินประมาณหนึ่งในสามของค่าใช้จ่ายทั้งหมดเป็นค่าของที่ระลึก สินค้าที่ระลึกของประเทศไทยมีมากมายหลายชนิด เช่น ผ้าฝ้าย เครื่องเงิน เครื่องเงิน และหัตถกรรมพื้นบ้านอื่น ๆ เป็นต้น

7 .ความปลอดภัย ก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญมากไม่น้อยกว่าองค์ประกอบอื่น เพราะเป็นเรื่องที่จะก่อให้เกิดความเสียหายและส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่นในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ต่อนักท่องเที่ยว และจะทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่สามารถดำเนินต่อไปได้

จากแนวคิดดังกล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ทราบว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางของมนุษย์จากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่งจะมีระยะเวลาที่วันก็ได้ แต่ต้องมีการเดินทางกลับภูมิลำเนา ซึ่งต้องมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางที่ไม่ใช่เพื่อหารายได้ โดยบุคคลที่เดินทางตามความหมาย และไม่ใช่วัตถุประสงค์ดังกล่าวมาแล้วนั้นเรียกว่า “นักท่องเที่ยว” ซึ่งก็แบ่งออกได้เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย นักท่องเที่ยวคนไทยที่เดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ และนักท่องเที่ยวคนไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศ นอกเหนือจากนักท่องเที่ยวที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวแล้ว ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีกที่เกี่ยวข้อง สำหรับในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คณะผู้ศึกษาได้ยกเอา สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวมาเป็นประเด็นในการศึกษา ทำให้ทราบว่านอกจากจะมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เป็นธุรกิจแล้ว ก็จำเป็นต้องมีการศึกษาดัชนีภาพของแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุจินต์ ดาววีระกุล (2527) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนเลืคการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี 2527 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมได้แก่ ตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้าน การรู้สึกว่าคุณเองมีความสำคัญต่อหมู่บ้านและการมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ความต้องการเกียรติ การได้รับการชักชวนจากกรรมการหมู่บ้าน นายอำเภอและพัฒนากองอำเภอ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ส่วนเพศ อายุ อาชีพ รายได้ การเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน ความคาดหวังต่อรางวัลการประกวดหมู่บ้าน และความต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้าน ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

กิตติพงษ์ ประชุมแดง (2533) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชาวบ้านคูเต๋อ ตำบลแจระแม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า

1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก มีรายได้ รายจ่ายและการออมมากขึ้น หนี้สินลดลง การถือครองและใช้ประโยชน์จากที่ดินน้อยลงแต่ราคาที่ดินสูงขึ้น มีการบริโภค การใช้เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก การลงทุนประกอบธุรกิจหรือค้าขายมากขึ้น

2. ผลกระทบด้านสังคม ทำให้ชาวบ้านมีงานทำมากขึ้น มีการพัฒนาท้องถิ่นในด้านความเจริญและสาธารณูปโภค มีการทำลายสภาพแวดล้อมธรรมชาติ มีค่าครองชีพสูงขึ้น มีปัญหาด้านการพนัน ยาเสพติด อาชญากรรมและการมั่วสุมทางเพศบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

เพ็ญศรี รัตนะ (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของกรมการพัฒนา ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่าประชาชนส่วนมากมีการรับรู้งานพัฒนาสิ่งแวดล้อม แต่มีส่วนร่วมในการพัฒนาน้อย ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พบว่า การถือครองที่ดิน การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเป็นอาสาสมัคร และการรับรู้เกี่ยวกับงานพัฒนาสิ่งแวดล้อม จะก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการเป็นหนี้สิน การมีคนในครอบครัวไปทำงานต่างกัน การเป็นกรรมการหมู่บ้าน และการได้รับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนเกือบทุกกิจกรรม ส่วนปัจจัยในเรื่อง อายุ เพศ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมของประชาชนแต่อย่างใด

อรรณพ พันธเนตร (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน : กรณีบ้านหาดไคร้ ต.เวียง อ.เชียงของ จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนบ้านหาดไคร้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวและมีความต้องการให้หมู่บ้านได้รับการพัฒนาในระดับสูง และมีความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหาดจับปลาบึกในระดับปานกลาง

ปัจจัยส่วนบุคคล (ระยะเวลาที่อาศัยอยู่) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (ประโยชน์ที่ได้รับ) และ ปัจจัยด้านจิตวิทยา (ทัศนคติ) ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการ พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยส่วนบุคคล (ระดับการศึกษาภูมิลำเนา) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (อาชีพ และรายได้จาก แหล่งจับปลาบึก) มีความต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ

ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กรณีของประชาชนที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกันมีความ ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิไล บุญบรรจง (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยว บริเวณชายฝั่งระยอง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง จากการศึกษาพบว่า

1. ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลเมือง ระยอง อยู่ในระดับต่ำ
2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลเมืองระยองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ความตระหนักถึงปัญหาความ เสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว และความต้องการเกียรติยศ โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ปิยพร ทาวีกุล (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา บ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จากผลการศึกษาพบว่า ความต้องการของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนนั้น จะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความถนัดของชาวบ้าน และขนาดของงานว่าต้องการ ความช่วยเหลือมากหรือน้อย สำหรับรูปแบบที่ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น แบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน คือ 1) การพัฒนาเส้นทาง 2)การพัฒนาร้าน จำหน่ายสินค้าที่ระลึก 3)การประชาสัมพันธ์ ควรมีการร่วมมือจากทางภาครัฐ เอกชน และชุมชน 4) ด้านความปลอดภัย และ 5)ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว

ราเมศร์ พรหมชาติ (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร : กรณีศึกษา บ้างโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนบ้านโป่ง มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านการบริการท่องเที่ยว และด้านการตลาดการท่องเที่ยวในระดับน้อย ในทุกขั้นตอน และประชาชนที่มีอายุและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพ ระดับการศึกษา และความแตกต่างในภูมิลำเนา มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในการพัฒนาการท่องเที่ยว ปัจจัยที่สำคัญที่สุดนั้น ควรให้ชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนามากที่สุด ด้วยเหตุผลที่ว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นเจ้าของพื้นที่ เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น ความรัก ความหวงแหน และความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ จะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ